

Дзевяноста пяць тэзісаў, якія зьмянілі сьвет

Вечарам 31 кастрычніка 1517 году вуліцы Вітэнбэрга, сталіцы аднаго з Саксонскіх княстваў, былі запоўненыя ўзрушаным натоўпам, які выходзіў з замкавага касьцёлу пасля ўрачыстай імшы напярэдадні сьвята Усіх Сьвятых. Некалькі гадоў назад курфюрст саксонскі Фрыдрых Мудры, які прагнуў зрабіць Вітэнбэрг, невялікі яшчэ горад на беразе Эльбы, новай сталіцай Саксоніі, канкурэнтам слаўтаму сваімі кірмашамі і унівэрсытэтам Ляйпцыгу, атрымаў ад папы рымскага прывілей адпушчэньня грахоў для кожнага, хто на сьвята Усіх Сьвятых паспавядаецца і будзе на імшы ў замкавым касьцёле. На гэты фэст з усёй Саксоніі зьбіраліся жадаючыя атрымаць душэўны супакой. На некалькі дзён колькасць жыхароў у Вітэнбэргу павялічвалася ў два-тры разы. Тут можна было ўбачыць князёў і баронаў, здрабнелую шляхту і вітэнбэргскіх месьцічаў. Тлумна цягнуліся жабракі аж з-пад Дрэздэна, студэнты новаўтворанага унівэрсытэту сьпяшаліся замольваць свае грахі, сяляне з усяго навакольнага зьяжджаліся цэлымі сем'ямі, ператвараючы гарадзкі пляц у вялікі табар.

І вось увесь гэты разнастайны, галасьлівы натоўп напоўніў замкавы касьцёл, суцішваючыся, здымаючы каптуры і капелюшы, каб пабожна ўдзельнічаць у імшы, спадзеючыся атрымаць нейкую пэўнасьць, калі ня ў гэтым жыцьці, дык хаця б пасля сьмерці. Пачалася імша. Хор манахаў з кляштару аўгустыніянаў засьпяваў "Альлелюя", і ўрачыстая мэлэдыя ўзнялася пад гатычнае скляпеньне касьцёла. Пасля на амбону ўзыйшоў сярэдняга веку манах у пацёртым, латаным манаскім адзеньні. Лёгка шум прабег па натоўпу. "Марцін Лютар, прафэсар", - зашаптаў студэнт месьцічу, у якога здымаў пакой на паддашшы. Марцін Лютар стаў на амбоне, выцягнуў некалькі аркушоў паперы, сьпісаных дробнымі літарамі, і гучным голасам прамовіў: "Наш Госпад і Настаўнік Ісус Хрыстос гаворыць: "Пакайцеся!" Ён прагне, каб усё жыцьцё веручых было пакаяньнем". У касьцёле запанавала цішыня. Брат Марцін гаварыў пра тое, што мучыла многіх, што сабраліся ў гэты вечар. "Калі ўсё жыцьцё павінна быць пакаяньнем, чаго вартыя індальгенцыі? Калі можна за грошы набыць прабачэньне грахоў, у чым тады сэнс пакаяньня?" - працягваў манах. З гневам, з абурэньнем Лютар гаварыў пра індальгенцыі, пра безсэнсоўныя спробы адкупіцца ад кары, пра тых, якія падманваюць людзей дзеля асабістай выгоды, прадаючы неіснуючыя квіткі ў Валадарства Нябеснае. Сваю пропаведзь брат Марцін скончыў, зачытаўшы 95 тэзісаў супраць індальгенцыяў, пасля зыйшоў з амбоны, выйшаў з касьцёлу і прыбіў аркушы з тэзісамі да брамы. "Калі нехта можа абвергнуць тое, што тут напісана, я запрашаю да дыскусіі ці тут, у Вітэнбэргу, ці ў любым горадзе Сьвятой Рымскай імперыі нямецкай нацыі", - абвесьціў ён і вярнуўся на сваё мейсца. У касьцёле раптам стала шумна: гэта студэнты пачалі абмяркоўваць тэзісы Лютара, падтрымліваючы ці абвяргаючы прафэсара, але большасьць людзей разгублена маўчала. Хор зноў засьпяваў, служба пайшла далей, але сэрцы сотняў людзей былі ўсхваляваныя словамі, якія яны пачулі.

Дзевяноста пяць тэзісаў ускалыхнулі горад. Некалькі дзён увесь Вітэнбэрг толькі і гаварыў пра пропаведзь брата Марціна. Ужо назаўтра студэнты пераклалі тэзісы Лютара, напісаныя на лаціне, на нямецкую мову, а Ганс Люфт, які меў друкарню паблізу унівэрсытэту, надрукаваў гэты пераклад. Шматлікія паломнікі, што прыйшлі на сьвята Усіх Сьвятых у горад, панесьлі па ўсёй краіне тэзісы вітэнбэргскага прафэсара. У палацах і ў карчмах пачаліся зацятыя спрэчкі пра індальгенцыі, пра збаўленьне, пра пакаяньне, пра Біблію, пра тое, якой павінна быць царква.

Пропаведзь Марціна Лютара стала той запалкай, якая падпаліла Нямецчыну. Уся краіна загаварыла пра Рэфармацыю.

Рэфармацыя - гэта лацінскае слова, якое ўтвараецца праз дадаваньне прыстаўкі "рэ-" да слова "фармацыя". "Фармацыя" азначае наданьне нечаму пэўнага кшталту, формы, а прыстаўка "рэ-" - што дадзенае дзеянне паўтараецца зноў. Такім чынам, Рэфармацыя - гэта аднаўленьне першапачатковага кшталту, першаснага вобразу. Рэфармацыя - гэта вяртаньне да першакрыніцы - Бібліі, вяртаньне да Богага погляду на Царкву, на грамадзтва, на чалавека. І Марцін Лютар быў тым, хто на поўны голас заявіў пра гэта.

Кім жа быў гэты прафэсар зь Вітэнбэргу, словы якога ўскалыхнулі Эўропу? Марцін Лютар быў манахам ордэну аўгустыніянаў і прымаў дзейны ўдзел у жыцьці каталіцкае царквы як сьвятар і прафэсар тэалёгіі. Здавалася, ён мог бы быць задаволены сваім жыцьцём, стаўшы ў 29 год прафэсарам, а пазьней - вікарыем (наглядчыкам) усіх саксонскіх кляштараў аўгустыніянаў. Але брат Марцін увесь час пытаўся ў сябе: "Як дасягнуць міру з Богам? Як знайсці ласку ў Бога?" І гэтыя пытаньні не давалі яму спакою.

3. Devadesát pět tezí, které změnily svět

Večer 31. října 1517, předvečer svátku Všech svatých, byly ulice Wittenbergu, hlavního města jednoho ze saských knížectví, naplněny vzrušeným davem, který vycházel po slavnostní mši ze zámeckého kostela. Saský kurfiřt Fridrich Moudrý toužil Wittenberg, dosud nevelké město na břehu Labe, učinit novým hlavním městem Saska a konkurentem Lipska, proslulého svými jarmarky a univerzitami. Před několika lety získal od římského papeže právo odpuštění hříchů pro každého, kdo se na svátek Všech svatých vyzpovídá a zúčastní mše v zámeckém kostele. Proto se všichni z celého Saska, kdo toužili po získání duševního míru, v době tohoto svátku shromažďovali do Wittenbergu. Počet obyvatel města se na několik dní zdvojnásobil až ztrojnásobil. Bylo zde možné vidět knížata i barony, drobnou šlechtu i wittenbergské měšťany. Davy žebráků se táhly až od Drážďan, studenti nově otevřené univerzity spěchali vyznávat své hříchy, obyvatelé z celého okolí se sjížděli s celými rodinami a přetvářeli městské náměstí v obrovský tábor.

A hle, všechen ten různorodý halasivý dav zaplnil zámecký kostel. Lidé se ztišili, sundávali klobouky a čepice, aby se nábožně zúčastnili mše, v naději získat alespoň nějakou jistotu – jestli ne v tomto životě, tak aspoň po smrti. Začala mše. Sbor mnichů z kláštera Augustiánů zazpíval „Aleluja“ a slavnostní melodie se vznesla pod gotické oblouky kostela. Potom na kazatelnu vystoupil mnich středního věku v sepraném zaláтанém mnišském oděvu. Lehký šum proběhl davem: „*Martin Luther, profesor*“, zašeptal student měšťanovi, u kterého měl pronajatý pokoj v podkroví. Martin Luther stanul na kazatelně, vytáhl několik archů papíru, popsaných drobnými písmeny a zvučným hlasem promluvil: „*Náš Pán a učitel Ježíš Kristus říká – Čiňte pokání! On chce, aby celý život věřících byl pokáním*“. V kostele zavládlo ticho. Bratr Martin mluvil o tom, co trápilo mnohé, kteří se zde dnes večer shromáždili. „*Má-li být celý život pokáním, k čemu pak jsou potřebné odpustky? Je-li možné získat odpuštění hříchů za peníze, jaký je pak smysl pokání?*“, pokračoval mnich. S hněvem a pobouřením mluvil Luther o odpustcích, o nesmyslných snahách vykoupit se z trestu, o těch, kteří kvůli vlastnímu užitku obelhávají lidi a prodávají neexistující vstupenky do Božího království. Svě kázání bratr Martin skončil tím, že přečetl 95 tezí proti odpustkům. Potom sestoupil z kazatelny, vyšel z kostela a přibil listy s tezemi na vrata. „*Pokud někdo může popřít to, co je zde napsané, vyzývám ho k diskusi, ať už zde ve Wittenbergu, nebo v jakémkoliv jiném městě Svatého římského impéria německého národa*“, řekl a vrátil se na své místo. Kostel se

náhle rozšuměl: to studenti začali diskutovat o Lutherových tezích. Někteří profesora podporovali, jiní zavrhovali, většina lidí ale zmateně mlčela. Sbor znovu zazpíval, bohoslužba pokračovala, ale srdce stovek lidí byla znepokojena slovy, která slyšela.

Devadesát pět tezí otřásl městem. Celý Wittenberg několik dní mluvil jen o kázání bratra Martina. Studenti hned nazítří přeložili Lutherovy teze, napsané latinsky, do němčiny a Hans Luft, který měl tiskárnu nedaleko univerzity, tento překlad vytisknul. Početní poutníci, kteří přišli na svátek Všech svatých do města, roznesli teze wittenberského profesora po celé zemi. V palácích i krčmách začaly zuřivé dohady o odpustky, o spasení, o pokání, o Bibli, o to, jaká má být církev. Kázání Martina Luthera se stalo zápalnou, která zažehla Německo. Celá země začala mluvit o reformaci.

Reformace je latinské slovo, které vzniklo přidáním předpony „re“ před slovo „formace“. „Formace“ označuje dodání něčemu pevné podoby, formy. Předpona „re“ znamená, že se ona událost znovu opakuje. Takže reformace – to je obnovení prvopočátečního stavu, prvotního obrazu. Reformace znamená návrat k prvotnímu zdroji – Bibli, návrat k Božímu pohledu na Církev, na společnost, na člověka. A Martin Luther byl tím, kdo o tom začal nahlas mluvit.

Kdo byl tento profesor z Wittenbergu, jehož slova otřásla Evropou? Martin Luther byl mnich z řádu Augustiánů a aktivně se účastnil života katolické církve jako kněz a profesor teologie. Zdálo se, že by mohl být se svým životem spokojený, vždyť se v 29 letech stal profesorem a později převorem všech saských augustiánských klášterů. Ale bratr Martin si celou dobu kladl otázky: „*Jak dosáhnout pokoje s Bohem? Jak si zasloužit Boží lásku?*“. Tyto otázky mu nedávaly pokoj.